

Opgesteld door: Deborah van den Berg (antwoordspecialist CAOP), Jo Scheeren (antwoordspecialist CAOP) en Ruud van der Aa (kennismakelaar Kennisrotonde)

Vraagsteller: IB-er po-instelling

Referentie: Kennisrotonde. (2019). *Welke groepsgrootte levert bij groepsoverstijgend (unit)onderwijs het beste resultaat voor leerprestaties van leerlingen in de onderbouw van het basisonderwijs?* (KR. 530). Kennisrotonde: Den Haag.

9 juli 2019

Vraag

Welke groepsgrootte levert bij groepsoverstijgend (unit)onderwijs het beste resultaat voor de leerprestaties van leerlingen in de onderbouw van het basisonderwijs (5-7 jaar)?

Kort antwoord

Naar de ideale groepsgrootte bij unitonderwijs (subgroepen van leerlingen, samengesteld vanuit grotere units) is geen onderzoek verricht. In algemene zin (los van unitonderwijs, regulier klassikaal onderwijs of andere vormen) blijkt dat kleinere klassen van 13 tot 17 leerlingen betere leerprestaties opleveren bij wiskunde en lezen dan wanneer de klas bestaat uit 22 tot 25 leerlingen, maar er is ook onderzoek dat geen of andere relaties vindt. Het (binnen die klassen) verder groeperen van leerlingen naar niveau in kleinere groepen en differentiatie van instructie zijn daarbij van belang. Bij kleinere groepen die bestaan uit 3 tot 4 leerlingen wordt een groter effect op de leeropbrengsten gevonden dan bij groepen die bestaan uit 5 tot 7 leerlingen.

Toelichting antwoord

Bij unitonderwijs worden de reguliere klassen op school vervangen door units met leerlingen van verschillende leeftijden en niveaus. Hoeveel leerlingen in een unit zitten, hangt af van de keuzes die de school maakt en het aantal leerlingen op school. Zo zijn er scholen waar units bestaan uit circa veertig leerlingen, terwijl units op andere scholen bestaan uit circa honderd leerlingen. Vaak worden de leerlingen in een unit opgedeeld in kleinere leeftijds- en/of niveaugroepen, bijvoorbeeld in groepen van circa vijftien tot twintig leerlingen.¹ Hoe scholen de groepsgrootte in het unitonderwijs organiseren, verschilt dus van school tot school.

---

¹ Dit is niet onderzocht, maar gebaseerd op indrukken tijdens schoolbezoeken door de antwoordspecialist, in het kader van verkennend onderzoek naar unitonderwijs (Van den Berg & Scheeren, 2018).

In het unitonderwijs delen leraren de verantwoordelijkheid voor de leerlingen in een unit met andere leraren, al dan niet in samenwerking met leraarondersteuners, onderwijsassistenten of vakspecialisten. In het unitonderwijs is maatwerk het uitgangspunt. Door het onderwijs op deze manier te organiseren, verwachten scholen dat kinderen op hun eigen niveau mee kunnen doen aan het onderwijs (Van den Berg & Scheeren, 2018).

Leeropbrengsten van unitonderwijs: ervaringen uit SlimFit

In het experiment SlimFit (2011-2014) werden reguliere klassen in het basisonderwijs vervangen door units van zeventig tot negentig leerlingen (Kennisrotonde, 2017). Uit de evaluaties van het experiment blijkt dat SlimFit (als vorm van unitonderwijs) niet leidt tot betere Cito-scores voor taal en rekenen, maar volgens de betrokken leraren wel leidt tot betere soft skills bij leerlingen, zoals kunnen samenwerken, presentatievaardigheden en eigenaarschap bij leerlingen voor hun eigen leerproces (Heyma et al., 2016.).

Het aantal leerlingen per leraar (in fte) verschilde bij de scholen die deelnamen aan het SlimFit-experiment nauwelijks van die van de controlegroepen (22 versus 23 in het schooljaar 2013/2014, Heyma et al., 2016). Hoe groot de subgroepen binnen de units waren, is echter niet duidelijk. Op basis van het SlimFit-experiment kunnen daarom geen conclusies worden getrokken over het mogelijke effect van groepsgrootte op de leerprestaties van leerlingen.

Het belang van groepsgrootte

Het belang van groepsgrootte is wel uitvoerig onderzocht in andere contexten dan het unitonderwijs. Op basis van literatuuronderzoek constateert het CPB (2016) dat een substantieel kleinere klassenomvang de leerprestaties positief beïnvloedt. De evaluatie van het STAR-experiment, een grootschalig experimenteel onderwijsproject in de Verenigde Staten uit de jaren tachtig van de vorige eeuw, laat zien dat kleine klassen betere leerprestaties opleveren bij wiskunde en lezen als zij bestaan uit 13 tot 17 leerlingen, in plaats van 22 tot 25 leerlingen. Andere onderzoekers constateren dat dit effect al optreedt bij een grens van 20 leerlingen (Schanzenbach, 2014). Niet alle onderzoeken zien deze positieve effecten: er zijn ook studies waar de effecten minder groot of zelfs afwezig zijn (CPB, 2016). Groepsgrootte blijkt ook vaak in samenhang met andere variabelen effect te hebben. Zo blijken met name jonge leerlingen (groep 2 en 3) uit lagere sociaaleconomische milieus te profiteren van kleinere klassen (Bosker, 2005; Schanzenbach, 2014). De effecten van groepsgrootte zijn echter niet onderzocht in relatie tot manieren van groeperen zoals in het geval van unitonderwijs.

Groeperen van leerlingen

In het unitonderwijs wordt onderwijs op een praktische wijze nader ingevuld door leerlingen in een unit in subgroepen te groeperen naar leeftijd en/of niveau. Over de effecten daarvan op de leerprestaties binnen het unitonderwijs is geen onderzoek beschikbaar. Wel is uit onderzoek bekend dat het groeperen van leerlingen naar niveau, in vergelijking met het niet-groeperen van leerlingen, over het algemeen positieve effecten heeft op de leeropbrengsten van leerlingen (Lou et al., 1996). Die effecten ontstaan omdat leerkrachten hun instructie, materialen en tempo in kleine(re) niveaugroepen beter kunnen afstemmen op de behoeftes van leerlingen. Dit effect is groter bij groepen die bestaan uit 3 tot 4 leerlingen dan bij groepen die bestaan uit 5 tot 7 leerlingen (ibid.). Dit zou kunnen betekenen dat ook in het unitonderwijs positieve effecten van groeperen in kleinere groepen zichtbaar kunnen zijn, mits deze subgroepen klein genoeg zijn. Hierover is in deze context echter geen onderzoek beschikbaar.

Differentiatie van instructie

Volgens leerkrachten die lesgeven op scholen met unitonderwijs is het kunnen bieden van meer gedifferentieerd onderwijs (maatwerk) op basis van de leerbehoefte van de leerling, een belangrijk voordeel van dit type onderwijs (Snoek et al., 2014; Van den Berg & Scheeren, 2018). Hier zou een relatie gelegd kunnen worden met de groeps grootte, zij het dat deze voor het unitonderwijs niet specifiek is onderzocht.

De meest effectieve differentiatie veronderstelt volgens Bosker (2005) dat er sprake is van inzet van extra handen in de klas of dat de grootte van de groep hanteerbaar wordt gemaakt door de groepsomvang te verkleinen. Bosker verwijst in dit verband naar de groeps grootte van het hiervoor genoemde STAR-experiment. Op die manier kunnen leraren signaleren welke leerlingen extra hulp nodig hebben en voor hen de instructie, het tempo of de verwerking aanpassen.

Geraadpleegde bronnen

Berg, D. van den & J. Scheeren (2018). *Anders leren, anders werken?* Arbeidsmarktplatform PO: Den Haag.

Bosker, R. (2005). *De grenzen van gedifferentieerd onderwijs*. Universiteit Groningen: Groningen. Op: <https://www.rug.nl/research/portal/files/14812458/bosker.pdf>

CPB (2016). *Kansrijk onderwijsbeleid*. CPB: Den Haag.

Heyma, A., P. Bisschop, E. van den Berg, F. Wartenbergh-Cras, B. Kurver, M. Muskens & I. Spanjers (2015). *Effectmeting InnovatieImpuls Onderwijs*. SEO Economisch Onderzoek en ResearchNed: Amsterdam. Op: http://www.innovatieimpulsonderwijs.nl/wp-content/uploads/2015/06/Eindrapport_Effectmeting_InnovatieImpuls_Onderwijs.pdf

Kennisrotonde (2017). *Zijn er verschillen in leeropbrengsten en de ontwikkeling van leerlingen in unitonderwijs ten opzichte van klassikaal onderwijs?* Op: <https://www.nro.nl/kennisrotondevragenopeenrij/unitonderwijs-versus-klassikaal-onderwijs/>

Lou, Y., P. Abrami, J. Spence, C. Poulsen, B. Chambers & S. d'Apollonia (1996). Within-class grouping: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 66(4), 423-458.

Schanzenbach, D. (2014). *Does class size matter?* National Education Policy Center, School of Education, University of Colorado: Boulder. Op: <https://nepc.colorado.edu/publication/does-class-size-matter>

Snoek, M., H. Sligte, E. van Eck, M. Schriemer & Y. Emmelot (2014). *Impulsen voor vernieuw(en)d onderwijs. Eindrapport kwalitatief onderzoek InnovatieImpuls Onderwijs*. Kohnstamm Instituut: Amsterdam. Op: <http://www.innovatieimpulsonderwijs.nl/wp-content/upload>

Meer weten?

over SlimFit:

- [InnovatieImpuls Onderwijs](#)
- [Kennisland: Project InnovatieImpuls Onderwijs](#)
- [Rijksoverheid: Rapport Effectmeting InnovatieImpuls Onderwijs](#)

Onderwijssector

PO

Trefwoorden

Unitonderwijs, groepsgrootte, groepsoverstijgend werken, differentiatie